

Οι πλευρικοί τοίχοι έφεραν εσωτερικά από τρία τυφλά αψιδώματα, τα οποία σήμερα είναι σφραγισμένα. Μεταγενέστερα προστέθηκαν σφενδόνια. Διασώζει τοιχογραφίες τις οποίες ο καθηγητής Ορλάνδος τοποθετεί μάλλον στις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Η σημερινή εξωτερική εμφάνιση, η διαμόρφωση της εισόδου (εξέχουσες παραστάδες με υπέρυθρη κόγχη και καμπαναριό) και άλλες λεπτομέρειες, καθώς και δύο φωτογραφίες του αρχείου Λαμπάκη μαρτυρούν, ότι στα τέλη του 19^{ου} αιώνα αφού είχε καταπέσει η σκεπή, ο ναός ανακαινίστηκε, οπότε πιθανώς τότε αφιερώθηκε στα Εισόδια της Θεοτόκου. Από τις ίδιες φωτογραφίες προκύπτει ότι στην πρόσοψη υπήρχε ευρύ τοξωτό άνοιγμα, μάλλον θλαστό, το οποίο θα αποτελούσε την πρόσοψη ανοικτού προς τα δυτικά νάρθηκα. Κατά τη νεότερη ανακαίνιση εντοιχίστηκε ως υπέρυθρο στην είσοδο τμήμα επιστυλίου με δυσερμήνευτη επιγραφή.



Ο ναός βρίσκεται σήμερα σε πλήρη εγκατάλειψη και έχει μετατραπεί σε χώρο απόρριψης σκουπιδιών, ώστε να είναι αδύνατη ακόμη και η προσέγγιση τον. Συμφωνά με χάραγμα του 1788 που διάβασε ο Λαμπάκης στον ναό, ο ηγούμενος Παρθένιος της μονής Δαφνίου «Απρ(ι)λλ(ι)ου 9 Ηγούμενος Δαφν(ι)ου Παρθένιος έκαμα τα έλεόδε-ντρα της Μονοταπίδενας ζε(υ)γάρι». Η ενθύμηση αυτή μνημονεύει πιθανότατα το όργανο κάποιας ιδιοκτησίας τον μοναστηριού στην περιοχή. Δεν είναι γνωστό αν η ιδιοκτησία αυτή περιλάμβανε και τον ναό.



Πρόκειται για σπάνιο δείγμα μονόχρωμου θολοσκεπούς ναυδρίου της περιόδου της Τουρκοκρατίας και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της εποχής του. Για το λόγο αυτό το 1993 το Υπουργείο Πολιτισμού το χαρακτήρισε ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Επιγραφή στην είσοδό του αναφέρει ότι ανακαινίστηκε το 1887 από τον Σταύρο Ν. Βουλίκη. Ο ναός είναι ιδιωτικός.



Οι Άγιοι Ταξίαρχες βρίσκονται στην Γέφυρα του Κηφισού (Ροσινιόλ) στη συνοικία Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου Νέων Σεπολίων. Πρόκειται για μικρό, μονόκλιτο ναό βασιλικού ρυθμού με διαστάσεις 5,10 X 7,75. Είναι θολοσκεπής, και έχει ημιεξαγωνική αψίδα ιερού. Εσωτερικά στηρίζεται από με τυφλό τόξο σε κάθε κατά μήκος πλευρά.



Ο θόλος του έχει επισκευαστεί εξ ολοκλήρου άγνωστο το πότε. Χαρακτηριστικές είναι οι παλιές αξιόλογες τοιχογραφίες. Ο ναός είναι ιδιωτικός και ανήκει στις οικογένειες Αισώπου - Στ. Γονατά.



Νότια του σταθμού των Κτέλ στον Κηφισό, στην οδό Δράκου υπάρχει μικρός ναός του Αγίου Γεωργίου. Το κτίσμα είναι καταφανώς νεότερο μάλλον των πρώτων δεκαετιών του 20ου αιώνα. Ωστόσο η πολύ μικρών διαστάσεων τρίπλευρη κόγχη του ιερού δημιουργεί την υποψία μήπως ανήκει σε παλαιότερο, προϋπάρχοντα ναΐσκο. Τα επιχρίσματα που καλύπτουν το κτίσμα δεν επιτρέπουν σχετικές παρατηρήσεις, ενώ δεν έχει επισημανθεί κανένα στοιχείο στη βιβλιογραφία.



Τα στοιχεία για τον συγκεκριμένο ναό είναι ελάχιστα. Βρίσκεται στο πίσω μέρος του κοιμητηρίου της πόλεως μας. Κατά προσέγγιση πρόκειται μάλλον για μεταβυζαντινό ναό του 15^{ου} αιώνα. Η τοιχοποιία του, όπου αναφέρεται ότι υπήρχαν αρχαία spolia, καλύπτεται σήμερα με επιχρίσματα. Στο εσωτερικό του παρουσιάζει σημαντικό αγιογραφικό ενδιαφέρον. Δυστυχώς οι κατά καιρούς αυθαίρετες επεμβάσεις προς την δυτική του πλευρά έχουν αλλοιώσει το αρχικό κτίσμα.



**ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ ΜΑΣ**

Η διακεκριμένη ιστορικός Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ σε μια συνέντευξη της μας θύμισε πρόσφατα, «είμαστε όλοι Βυζαντινοί». . . αυτά τα χνάρια, τις πατημασιές του Βυζαντίου προσπαθήσαμε και εμείς να ιχνηλατήσουμε στην περιοχή μας. Μια περιοχή στην οποία ζουν και κινούνται εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι και ουσιαστικά τα όρια της σηματοδοτούνται από μεγάλες οδικές αρτηρίες και ένα σκεπασμένο ποτάμι τον Κηφισό. Το ποτάμι πάντοτε αποτελούσε το όριο όλου αυτού του τόπου που σήμερα μαζί με άλλους δήμους ονομάζεται και πολλές φορές περιπαικτικά ως Δυτική Αθήνα.



Πόσοι πρόγονοί μας ζήσανε στον ίδιο χώρο με εμάς! Πόσες προσευχές. Πόσες λειτουργίες. Πόσα μυστήρια. Πόσα δάκρυα μετανοίας κύλησαν μέσα σε αυτά τα εκκλησάκια, από τους κατοίκους της περιοχής μας τους περασμένους αιώνες! Αυτά τα εκκλησάκια είναι η κληρονομιά μας από μια εποχή που πέρασε, έφυγε και εμείς δυστυχώς μάλλον την μπαζώσαμε, την ερμηώσαμε και την αφήσαμε να χαθεί μέσα στη λήθη και την απαξίωση. Αυτά όμως στέκουν και υπάρχουν εκεί χορταριασμένα, μισογκρεμισμένα, για να μας θυμίζουν, ότι αυτά, αλλά και εμείς ως νεοέλληνες συναποτελούμε κρίκους ενός μεγάλου και ένδοξου πολιτισμού.

Ας προσευχηθούμε κάποια στιγμή αυτές οι προσευχής κοιτίδες, απομεινάρια του μεταβυζαντινού πολιτισμού, να μυρίσουν και πάλι λιβάνι και να ξαναντηρήσουν τα τοιχάρια τους προσευχές και ψαλμωδίες θείες.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΗΦΙΣΟΥ

Ο μεταβυζαντινός ναός του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στην οδό Λυσία, κοντά στην δεξιά όχθη του Κηφισού, όπως κατεβαίνουμε την Εθνική οδό Αθηνών-Λαμίας με κατεύθυνση τον Πειραιά. Είναι καταχωρημένος στο έργο του καθηγητή και ακαδημαϊκού Α. Ορλάνδου για τα «Μεσαιωνικά μνημεία της πεδιάδας των Αθηνών και των Κλιτύων Υμηττού Πεντελικού Πάρνηθος και Αιγάλεω», ο οποίος αναφέρει: «Ευρίσκεται παρά την δεξιάν όχθη του Κηφισού, εν τω κτήματι Π. Τζιώτη».

Θεωρείται η πιο παλιά εκκλησία του Περιστερίου, αφού χτίστηκε τον 16^ο αιώνα. Είναι μια δίκλιτη, ξυλόστεγος βασιλική διαστάσεων 7,00 X 11,75 μ. που φέρει στο νότιο κλίτος της ημιεξάγωνη αψίδα ιερού. Το χώρισμα του κλίτους συντίθεται από δύο τεθλασμένα τόξα τα οποία βαίνουν επί ενός μέσου κίονος και επί δύο ημικίωνων προσκολλημένων επί δύο μικρών τοίχων. Υπολογίζεται, ότι χτίστηκε στη θέση αρχαιότερου βυζαντινού ναού από τον οποίο προέρχεται προφανώς, το ακέραιο, μήκους 3,30 μ. μετά γλυπτής διακοσμήσεως επιστύλιο τέμπλο του νότιου κλίτους, όπως και το εντοιχισμένο θωράκιο στα σκαλοπάτια της εισόδου. Στην κόγχη

του ιερού διατηρείται σε πολύ καλή (ακόμη) κατάσταση η εικόνα της Πλατυτέρας, ενώ στους τοίχους σώζονται (σε πολύ άσχημη κατάσταση) εικόνες αγίων πάνω στις οποίες διακρίνονται χαράγματα των ετών 1726 και 1728.

«1726 απριλίου 23 Σωφρόνιος μοναχός»

«1728 εν μηνι απρυληου 23 ηρθαμαι χαριν του αγηου γεωργηου»

Σήμερα η εκκλησία είναι μισογκρεμισμένη. Η σκέψη της σχεδόν μέχρι την μέση δεν υπάρχει και απλά κάποια σιδερένια υποστυλώματα καθυστερούν την ολοκληρωτική της κατάρρευση.



ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (ΧΩΣΤΟΣ)

Βρίσκεται στην ανατολική όχθη του Κηφισού, σχεδόν σήμερα θαμμένος κάτω από τον τσιμεντένιο όγκο του Σταθμού των Υπεραστικών Λεωφορείων. Είναι χαρακτηριστικό δείγμα βυζαντινού τύπου εκκλησιών και εντάσσεται στους τρουλαίους ναούς του Ελαιώνα. Υπολογίζεται ότι χτίστηκε τον 16^ο ή 17^ο αιώνα.

Τον επιθετικό προσδιορισμό του «Χωστού» τον πήρε λόγω της κάλυψης μεγάλου μέρους του ναού από τις προσχώσεις του Κηφισού. Τον 19^ο αιώνα λόγω των συχνών υπερχειλίσεων του ποταμού διακρινόταν μόνο ο τρούλος. Μια νεότερη πινακίδα αναγράφει ότι «εξεχώθη» και «εδιορθώθη» το 1907. Νεότερες εργασίες συντήρησης πραγματοποιήθηκαν το 1966 οπότε κατασκευάστηκε ανάλημμα περιμετρικά του ναού.



Πρόκειται για μικρό, μονόχωρο ιερό ναό βασιλικού ρυθμού, με τρούλο. Ο νάρθηκας εξέχει και στις δύο πλευρές του κυρίως ναού και είναι μεγαλύτερος από τον κυρίως ναό. Ο χαμηλός τρούλος που καλύπτει τον κυρίως ναό βαίνει σε σφαιρικά τρίγωνα και έχει εξωτερικά οκτάπλευρο τύμπανο, με τέσσερα μικρά ανοίγματα. Στον τρούλο υπάρχουν παράθυρα για τον φωτισμό του εσωτερικού του ναού. Το ιερό βήμα καλύπτεται με καμάρα. Καμάρα εγκάρσια ως προς τον κατά μήκος άξονα του κυρίως ναού στεγάσει τον νάρθηκα. Εξωτερικά καλύπτεται με επιχρίσματα.



Στο εσωτερικό συναντούμε πρώτα τον πρόναο με εκπληκτικές τοιχογραφίες (μεταγενέστερες βέβαια από τον ναό) ενώ στην συνέχεια υπάρχει ο κυρίως ναός, όπου πάλι δεσπόζουν τοιχογραφίες. Το 1966 αποκαλύφθηκε στον βόρειο τοίχο παράσταση του Αγίου Νικολάου ανάμεσα στον Χριστό και τη Θεοτόκο, σε κακή κατάσταση. Σήμερα το μνημείο είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένο. Έχει εγκλωβιστεί στο κτήριο του σταθμού Κτέλ Κηφισού, ενώ στο εσωτερικό του έχουν γίνει αρκετές αυθαίρετες επεμβάσεις (δάπεδο από πλακάκια, νέες τοιχογραφίες κ.α).

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΚΗΠΟΥΠΟΛΕΩΣ)

Βρίσκεται βορειοδυτικά της πόλεως του Περιστερίου στην ομώνυμη πλατεία στην περιοχή του Αγίου Ιεροθέου. Είναι μια μικρή, ξυλόστεγος βασιλική με ημικυκλική αψίδα ιερού, διαστάσεων 4,10X5,60μ. που χτίστηκε την περίοδο της Τουρκοκρατίας (πριν τον 1700).

Από τα υπάρχοντα συμβόλαια και από τον χάρτη της Αυτοκρατορικής Αρχαιολογικής Ακαδημίας που συντάχθηκε το έτος 1875 από Βαυαρούς αξιωματικούς αναφέρεται ως Ιστορικό Μνημείο.

Ο αρχικός ναός ο οποίος διασώζεται μέχρι σήμερα στέγαζε όλες τις λατρευτικές συνάξεις των ευσεβών κατοίκων της περιοχής. Ανακαινίστηκε το έτος 1891 όπως αποδεικνύεται από την επιγραφή του σταυρού της εισόδου του και το έτος 1909 γίνεται η ιστόρηση των Ιερών Εικόνων του Τέμπλου.

Κατά την παράδοση στο σημείο αυτό σφαγιάστηκαν από τους Τούρκους περίπου 4.000 Έλληνες για αντίποινα σε εξέγερση τους και με το αίμα τους βάφτηκαν κόκκινοι οι τοίχοι του Ναού και έτσι πέρασε στην μνήμη του λαού και ως η κόκκινη εκκλησία.



Στις 3 Νοεμβρίου του 2019 τελέστηκαν τα θυρανοίξια του ιστορικού ναού, ο οποίος κατόπιν αόκνων προσπαθειών του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Περιστερίου κ.κ. Κλήμεντος αποκαταστάθηκε και ανακαινίσθηκε εκ

βάθρων, ώστε εφεξής να «δίνει την ευκαιρία στους πιστούς να προσκυνήσουν αυτό το Βυζαντινό κόσμημα της Μητροπόλεως μας» όπως ανέφερε χαρακτηριστικά.

ΠΑΝΑΓΙΑ (ΜΟΥΣΤΑΠΙΔΕΝΑ)

Βρίσκεται νοτιοδυτικά του Αγίου Νικολάου του Χωστού κοντά στο σταθμό των Υπεραστικών Λεωφορείων και είναι εγκαταλελειμμένη στην τύχη της. Η στάση του ναού παρουσιάζει μεγάλη διαφορά με το επίπεδο του σημερινού δρόμου. Η επωνυμία αποδίδεται σε κτήτορα με το όνομα Μουσταπίδας.



Πρόκειται για μονόχωρο, δρομικό ναό, ξυλόστεγο με τρίπλευρη αψίδα ιερού και με προσκτίσματα βοηθητικά κατά μήκος της βόρειας πλευράς του άλλοτε πιθανώς και στην νότια, αλλά μάλλον γκρεμίστηκαν από τον δρόμο.